

BARNEOMBUDET

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
17/00272-4

Saksbehandler:
Anders Prydz Cameron

Dato:
1. mars 2017

Sterk bekymring for enslige mindreårige i mottak

Høsten 2016 og de første månedene i 2017 har Barneombudet mottatt stadig sterkere varsler om at enslige mindreårige som bor i asylmottak i Norge har det svært vanskelig. Stadig flere skal slite med så store problemer at de utgjør en helse- og sikkerhetsrisiko for både seg selv, andre beboere og ansatte på mottakene.

Barneombudet har varslet departementet om risikoen for en slik utvikling flere ganger, både i høringsuttalelser og i våre to brev datert hhv. 20.5.2016 og 9.1.2017 om midlertidige tillatelser og konsekvenser for enslige mindreårige. Ingen av disse brevene er besvart, og vi har heller ikke fått foreløpig svar, jfr. forvaltningsloven § 11 a.

Barneombudet mener det er svært alvorlig at departementet ikke ser ut til å ta disse ungdommenes situasjon tilstrekkelig på alvor. Til tross for at departementet de siste månedene har fått informasjon som gir grunn til bekymring fra både oss, Utlendingsdirektoratet (UDI), forskningsinstituttet [NIBR](#), sivilsamfunnet og verger for enslige mindreårige, blir det fra departementets side ikke tatt troverdige og tydelige initiativ for å forsøke å ivareta rettighetene til enslige mindreårige i mottak og omsorgssentre på en forsvarlig måte.

Enslige mindreårige får ikke oppfylt rettigheter etter barnekonvensjonen

Hovedgrunnen til svært mange av problemene vi nå ser blant enslige mindreårige er en politikk som fører til usikkerhet og håpløshet. I den situasjonen mange enslige mindreårige er i nå, med det som for mange innebærer opphold i mottak på ubestemt tid, gjør at vi mener enslige mindreårige nå ikke får oppfylt rettighetene sine etter barnekonvensjonen. Under vil vi beskrive noen av de viktigste konsekvensene vi nå ser av usikkerheten og midlertidigheten.

Selvmoordsforsøk, selvmordstanker/-planer og selvskading

Driftsoperatører (de som driver asylmottak) melder om en økning i antall selvmordsforsøk blant enslige mindreårige. På flere mottak har de i løpet av de siste månedene opplevd flere reelle selvmordsforsøk der ansatte har måttet avverge selvmord – blant annet ved fysisk å ta ned ungdommer som har forsøkt å henge seg. En driftsoperatør melder om at over halvparten av mottakene de driver for enslige mindreårige har rapportert om selvmordsforsøk de siste seks månedene. Flere ungdommer på mottak skal ha selvmordstanker og selvmordplaner, uten at de foreløpig har gjennomført konkrete forsøk.

Mottakene melder også om en sterk økning i andre alvorlige hendelser som selvskading. På enkelte mottak skal inntil 30 % av beboerne skal ha selvskadet. Selvskadingen strekker seg fra risping i huden til skader som er så alvorlige at mottakene har måttet tilkalle ambulanse. Ungdom med selvskadings- og eller selvmordsproblematikk får etter det vi forstår øyeblikkelig helsehjelp, men apparatet som skal følge dem opp når de kommer tilbake til mottaket, er ikke alltid forsvarlig. Ansatte på mottak skal ifølge driftsoperatører ha måttet håndtere svært vanskelige situasjoner som normalt ville vært håndtert i spesialisthelsetjenesten, og som vanlige mottaksansatte naturlig nok ikke er kvalifisert til å ta hånd om.

Artikkel 6 i barnekonvensjonen forplikter staten til å sikre barns rett til liv og utvikling. Staten skal «så langt som mulig» sikre at barn overlever og vokser opp. Artikkel 24 gir barn rett til nødvendig helsehjelp, også forebyggende helsetjenester. Den utviklingen Barneombudet er gjort kjent med fra en rekke kilder de siste månedene tyder på at staten ikke gjør nok for å ivareta disse rettighetene for enslige mindreårige i asylmottak.

«Forsvinninger»

I en nylig rapport ([NIBR-rapport 2016: 17](#)) konkluderer forskningsinstituttet NIBR med at ansvaret når et barn «forsviner» fra mottak er fragmentert og uklart definert. Rapporten tar kun for seg «forsvinninger» i perioden 2008- juni 2015, og har dermed ikke fått med «forsvinninger» i 2016. I perioden rapporten omhandler, «forsvant» 601 enslige mindreårige fra mottak. Tall fra Utlendingsdirektoratet gjengitt i media ([bl.a. VG 9.2.2017](#)) viser at 182 enslige mindreårige «forsvant» fra mottak i fjor, en tredel av dem i desember. Vi ser altså ut til å stå overfor en sterkt økende tendens til at ungdommer «forsviner» fra mottak. I løpet av de første månedene i 2017 vil en rekke enslige mindreårige få midlertidige oppholdstillatelser som i realiteten ikke gir grunnlag for opphold her. Risikoen for at flere av disse «forsvinner» skal være stor.

Mange av de som «forsviner» forlater Norge – gjerne til fordel for større byer i Tyskland og Frankrike. Mottak melder om at beboere blir hentet og transportert ut av landet i det som ser ut til å være organiserte former. Det at oppfølgingen av barn som forsvinner ikke er god nok og at det ser ut til å kunne foregå organisert transport av barn ut av landet gjør at det er en betydelig risiko for at barn fra norske mottak blir utnyttet i menneskehandel. Myndighetenes manglende oversikt over hva som skjer med en stor andel av barna, innebærer i seg selv at vi ikke gjør nok for å beskytte dem.

Barnekonvensjonen artikkel 2 og 22 jfr 20 sikrer alle barn uten omsorgspersoner i Norge samme rett til omsorg og beskyttelse, uavhengig av oppholdsstatus. Artiklene 34-36 gir barn rett til vern mot seksuell, økonomisk og annen utnyttelse. Artikkel 35 pålegger staten «å treffe alle egnede nasjonale, bilaterale og multilaterale tiltak for å hindre bortføring og salg av eller handel med barn til noe som helst formål og på noen som helst måte».

«Forsvinninger» fra mottak har vært en bekymring i lang tid. Det at vi nå ser en økning i antall ungdommer som «forsviner» og tendenser til at reisen er organisert, er klare tegn på at Norge ikke gjør nok for å sikre disse barna både forsvarlig omsorg og vern mot utnyttelse.

Stort skolefravær

Driftsoperatører melder om at skolefraværet blant ungdommer på flere mottak skal være urovekkende høyt. Fraværet på en del mottak skal variere mellom 15 % og 70 %. De ansatte skal slite med å klare å motivere ungdommene til utdanning. Det at mange ungdommer dropper ut av skolen, er først og fremst et tegn på og resultat av håpløsheten som mange lever med.

Utdanning er en grunnleggende rettighet for barn, og artikkel 28 i barnekonvensjonen forplikter staten til å treffe tiltak og motivere ungdom til å fullføre skolegangen. Det å ikke

delta i meningsfulle aktiviteter som skole eller annen opplæring vil i tillegg trolig medføre sosial isolasjon og forverre andre problemer som ungdommene sliter med.

I tillegg til de tre hovedproblemstillingene som er beskrevet over, melder mottak om en økning i blant annet hærverk, trusler mot ansatte, letter psykiske helseplager, søvnløshet og andre klare tegn på at ungdommene har det svært vanskelig.

Oppfølging og mulige tiltak

Barneombudet er svært bekymret for situasjonen til ungdommene. Hittil har vi ikke sett troverdige og tydelige initiativ fra departementets side for å ivareta ungdommenes rettigheter. Vi mener at norske myndigheters behandling og oppfølging av ungdommer i mottak på flere områder ikke er i tråd med forpliktelsene våre etter barnekonvensjonen. Under følger noen forslag til konkrete tiltak som vil kunne bedre situasjonen for enslige mindreårige i mottak.

Redusert bruk av midlertidighet

Det viktigste enkelttiltaket for å bedre situasjonen for mange ungdommer, vil være å redusere bruken av midlertidighet. Dagens praksis medfører at svært mange, ifølge UDI kanskje så mange som 70 % ([VG 9.2.2017](#)), av enslige mindreårige som får avgjort sakene sine i disse dager får midlertidige (begrensede) tillatelser. Midlertidigheten skaper naturlig nok stor usikkerhet og bidrar både til fortvilelse og til at mange ungdommer leter etter alternativer til et liv i Norge. Dermed står de i fare for å bli utnyttet i menneskehandel eller liknende. Barneombudet registrerer at departementet så langt ikke har vært villig til å fremme forslag som vil redusere bruken av midlertidige tillatelser, verken for ungdom med ID-tvil (utl. § 38, femte ledd) eller ungdom over 16 år som ikke har annet oppholdsgrunnlag i Norge enn at det ikke finnes omsorgspersoner i hjemlandet (uf § 8-8). Dette til tross for at det ikke finnes holdepunkter for at midlertidigheten fører til at færre ungdommer legger ut på flukt eller dokumenterer identiteten sin.

Barneombudet anbefaler departementet å ikke gi midlertidige (begrensede) tillatelser til barn, eventuelt å redusere bruken av midlertidige tillatelser betydelig.

Samme standarder for omsorgstilbudet alle mindreårige asylsøkere

I dag gjelder det helt andre standarder for enslige mindreårige under 15 år (under barnevernets omsorg) enn for de over 15 år (under UDIs omsorg). Det brukes langt mindre ressurser på gruppen over 15 år. Kravene som stilles til omsorgstilbud i mottak er få og standarden er lavere enn i omsorgssentre i barnevernet for de under 15 år. Situasjonen i mottak for ungdommer over 15 år nå tydeliggjør bare at omsorgsbehovet er stort, også i denne gruppen.

Barneombudet anbefaler departementet å overføre omsorgen for alle enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet, eventuelt å heve standarden og ressursbruken slik at enslige mindreårige over 15 år i mottak får et kvalitetsmessig like godt omsorgstilbud som de under 15 år får i barnevernet.

Styrking av tilbudet i mottak og i kommunene

Flere driftsoperatører melder om at mottaksansatte nå blir satt til å håndtere vanskelige saker som de ikke har kompetanse til å håndtere. Det kan for eksempel være selvmordsforebygging eller oppfølging av ungdommer som er tilbake i mottaket etter sykehusinnleggelse. En følge av at omsorgsansvaret for de enslige mindreårige over 15 år er plassert hos UDI, er at ansvarsforholdene i mange tilfeller oppleves som uklare. Etter det vi forstår her UDI satt inn innsats for å styrke kompetansen og til en viss grad bemanningen i mottakene. Dette er imidlertid ikke nok. Kompliserte problemstillinger knyttet til psykisk helse, slik som for eksempel selvmords- og selvskadingsproblematikk, må håndteres av fagfolk. Disse finnes i kommune- og spesialisthelsetjenesten, ikke i mottakene.

Barneombudet anbefaler departementet å ta initiativ for i større grad å tydeliggjøre ansvaret den kommunale helse- og omsorgstjenesten har for ungdommer i mottak.

Sikre godt samarbeid på tvers av sektorene

I og med at det meste rundt enslige mindreårige i mottak er svært midlertidig, skal det i en del tilfeller være problematisk for mottakene å få til tverrsektorielt samarbeid rundt ungdommer som har sammensatte behov. Det skal særlig kunne ta lang tid før ungdommer som har rett til hjelp fra BUP faktisk får det. Barneombudet anbefaler departementet å ta initiativ overfor andre departement for å sikre samarbeid på tvers av sektorene for ungdommer som trenger det.

Forebygge «forsvinninger»

Departementet har nylig mottatt en ny rapport fra NIBR med en rekke anbefalinger for å hindre forsvinninger fra mottak. Barneombudet anbefaler departementet å behandle rapporten raskt, slik at nødvendige tiltak kan komme på plass så fort som mulig. Denne våren står vi trolig overfor muligheten for at svært mange enslige mindreårige «forsvinner» fra mottak i Norge til en svært usikker tilværelse i andre europeiske land.

Mottaksansatte har etterlyst informasjon til beboere om hva som venter dem dersom de «forsvinner». Dette kan for eksempel være filmsnutter som viser hvordan ungdommer i deres situasjon lever i for eksempel Tyskland og Frankrike. Det kan også være nyttig med informasjon om at Dublin-forordningen innebærer at de vil bli returnert til Norge dersom de forsøker å søke asyl i andre EU-land.

Oppfølging

Vi bygger mesteparten av informasjonen i dette brevet på kilder som har mye direkte kontakt med barna – særlig mottaksansatte og verger. Vi vil på det sterkeste oppfordre departementet til dialog med disse gruppene om hvilke tiltak som er nødvendige på kort og lang sikt for å ivareta rettighetene til enslige mindreårige i mottak. Barneombudet deltar også gjerne i videre dialog med departementet om tiltak for å bedre situasjonen for enslige mindreårige. Vi vil på det sterkeste oppfordre departementet til å ta situasjonen på alvor og iverksette tiltak raskt for å unngå ytterligere skade.

Vennlig hilsen

Anne Lindboe
barneombud

Anders Prydz Cameron
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.